

DİYARAKIR DIŞ TİCARETİ 2013

Őubat 2014
Hikmet DENİZ

İçindekiler

Diyarbakır'ın Dış Ticareti 2013	2
İhracat	2
İthalat	6

Tablolar Listesi

Tablo 1: Yıllar İtibariyle İhracat	2
Tablo 2: Seçilmiş İhracat Göstergeleri	3
Tablo 3: En Fazla İhracat Yapılan Ülke Sıralaması	3
Tablo 4: En Fazla İhracat Yapılan 10 Ürün	5
Tablo 5: Ülkeden Aldığı Paya Göre Öne Çıkan Ürünler	6
Tablo 6: Seçilmiş İthalat Göstergeleri	7
Tablo 7: En fazla İthalat Yapılan Ülke Sıralaması	8
Tablo 8: En Fazla İthalat Yapılan 10 Ürün	8

Şekiller Listesi

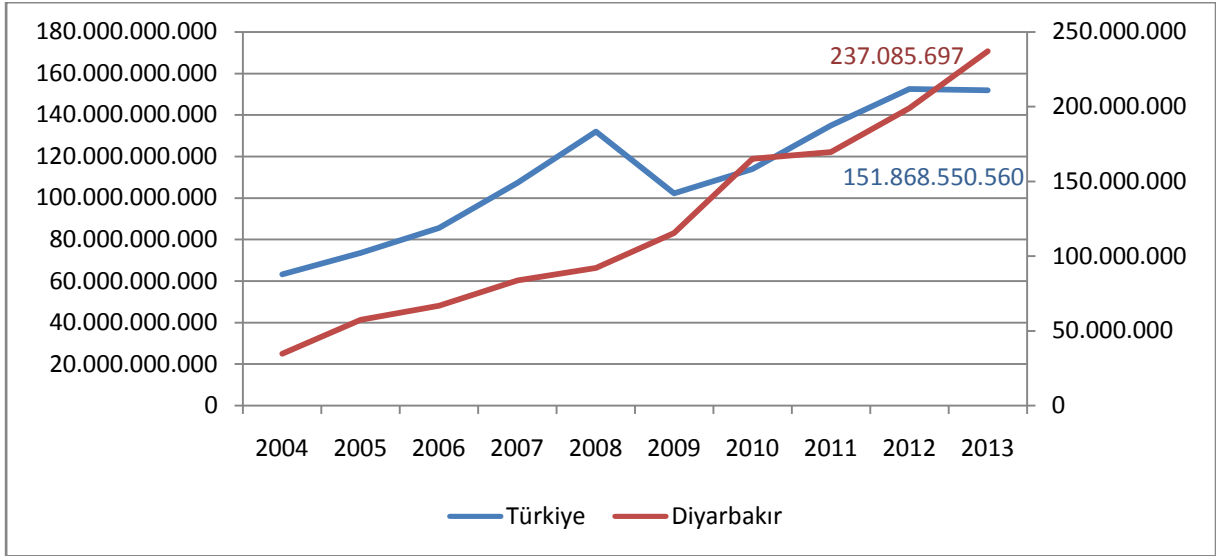
Şekil 1: Yıllara Göre İhracat, Dolar	2
Şekil 2: Ülkelere Göre Türkiye İhracatı	4
Şekil 3: Ülkelere Göre Diyarbakır İhracatı	4
Şekil 4: Yıllara Göre İthalat	7

Diyarbakır Dış Ticareti 2013

İhracat

2013 yılı Türkiye ihracatı önceki yıla göre % 0,4'lük azalış ile 151,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Son 10 yılın ihracat rakamlarına bakıldığında, Türkiye ihracatı 2013 yılı ve global ekonomik krizin yaşandığı 2009 yılı hariç genelde artış eğilimindedir. Diyarbakır ihracatı ise son 10 yıl içinde sürekli artış eğiliminde olmuştur.

Şekil 1: Yıllara Göre İhracat, Dolar

Kaynak: TÜİK, 2014.

2009 yılında 115 milyon dolar olan il ihracatı 2013 yılında iki kattan fazla artarak 237 milyon dolara ulaşmıştır. Dış ticaret dengesi Türkiye'de negatifken, Diyarbakır ilinde pozitif değerde kalmakta ve yıllar itibariyle pozitif yönde artmaktadır. 2013 yılında Türkiye'de yaklaşık 100 milyar dolar dış ticaret açığı varken, Diyarbakır ili, yaklaşık 170 milyon dolar dış ticaret fazlası vermiştir.

Tablo 1: Yıllar İtibariyle İhracat

Yıllar	Diyarbakır			Türkiye		
	İhracat (Bin Dolar)	İthalat (Bin Dolar)	Dış Ticaret Dengesi	İhracat (Bin Dolar)	İthalat (Bin Dolar)	Dış Ticaret Dengesi
2009	115.388	23.810	91.578	102.142.613	140.928.421	-38.785.809
2010	165.055	39.609	125.445	113.883.219	185.544.332	-71.661.113
2011	169.672	62.816	106.856	134.906.869	240.841.676	-105.934.807
2012	198.952	69.057	129.895	152.488.652	236.545.042	-84.056.390
2013	237.086	66.368	170.717	151.868.551	251.650.560	-99.782.010

Kaynak: TÜİK, 2014.

Diyarbakır ihracatı, son yıllarda ülke ortalamasının üstünde bir artış göstermiş olsa da Türkiye toplam ihracatı içinde aldığı pay oldukça düşük olup 2013 yılında % 0,16 olarak gerçekleşmiştir. Kişi başına ihracat miktarı da Türkiye'de 1.981 dolar iken Diyarbakır'da 13 kat daha düşük olarak 147 dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracat il sıralamasında Diyarbakır, 81 il arasında 35'inci sırada yer almaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan ve Diyarbakır ile benzer sosyo-kültürel ve coğrafi özelliklere sahip Gaziantep ili, 2013 yılında da 6 milyar doların üzerindeki ihracatı ile Diyarbakır'dan 26 kat daha fazla ihracat yapmıştır.

Tablo 2: Seçilmiş İhracat Göstergeleri

	Diyarbakır	Türkiye
Kişi Başı İhracat (Dolar)	147	1.981
İhracat Sıralaması	35	-
İhracat Yapılan Ülke Sayısı	61	220
Türkiye İhracatı İçindeki Payı (%)	0,16	-

Kaynak: TÜİK, 2014.

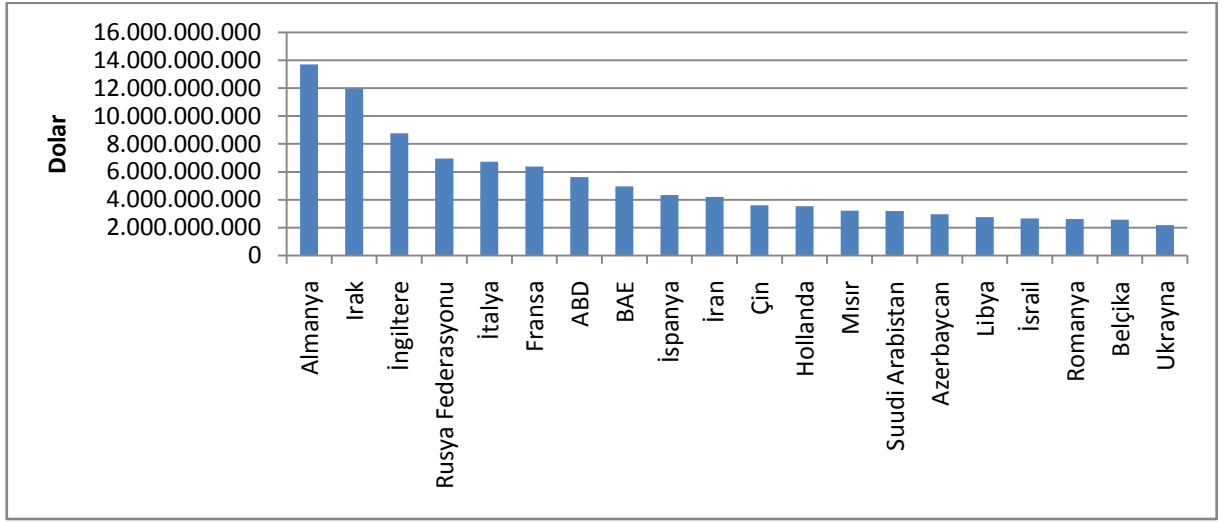
Türkiye ihracatının ülkelere göre dağılımına bakıldığında, aşağıdaki tablo ve grafikte görüldüğü gibi Almanya % 9 pay ile birinci sıradadır. Daha sonra Irak ve İngiltere gelmekte olup sırasıyla % 7,9 ve % 5,8'lik paylara sahiptir.

Tablo 3: En Fazla İhracat Yapılan Ülke Sıralaması

Diyarbakır				Türkiye			
Sıra	Ülke	İhracat (Bin Dolar)	%	Sıra	Ülke	İhracat (Bin Dolar)	%
1	Irak	118.534	50,0	1	Almanya	13.706.980	9,0
2	Çin	81.911	34,5	2	Irak	11.958.853	7,9
3	Kosova	5.040	2,1	3	İngiltere	8.777.301	5,8
4	Libya	4.897	2,1	4	Rusya Federasyonu	6.966.989	4,6
5	Suudi Arabistan	4.631	2,0	5	İtalya	6.720.577	4,4
6	Katar	2.106	0,9	6	Fransa	6.378.947	4,2
7	Tayvan	1.973	0,8	7	ABD	5.623.306	3,7
8	BAE	1.829	0,8	8	BAE	4.967.636	3,3
9	ABD	1.710	0,7	9	İspanya	4.337.678	2,9
10	Suriye	1.624	0,7	10	İran	4.193.950	2,8
	Diğer	12.831	5,4		Diğer	78.236.336	51,5
	Toplam	237.086	100,0		Toplam	151.868.551	100,0

Kaynak: TÜİK, 2014.

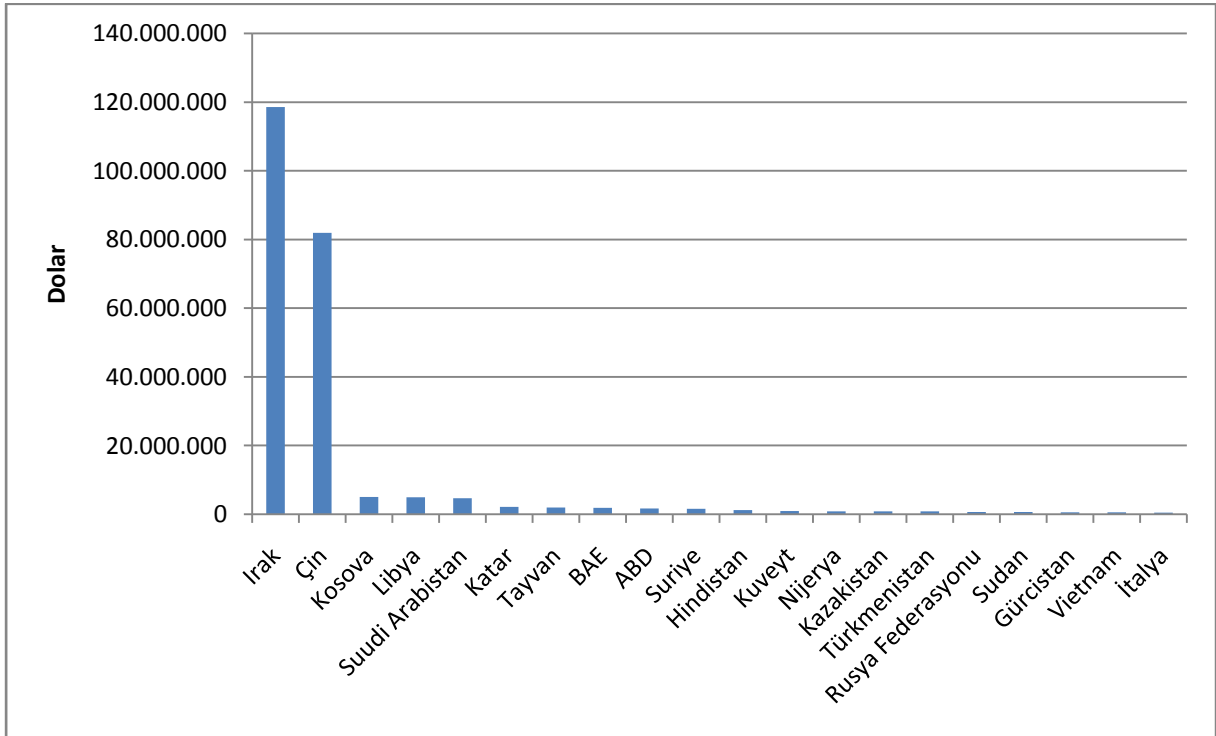
Şekil 2: Ülkelere Göre Türkiye İhracatı

Kaynak: TÜİK, 2014.

Diyarbakır ihracatının ülkelere göre dağılımına bakıldığında Irak ve Çin'in açık bir şekilde öne çıktığı görülmektedir. 2013 yılında Irak en fazla ihracat yapılan ülke olup % 50'lik paya sahiptir. Çin % 34,5'lik pay ile ikinci sırada gelmektedir. Bu iki ülkeye yapılan ihracat miktarı il toplam ihracatının % 84,5'ini oluşturmaktadır.

Şekil 3: Ülkelere Göre Diyarbakır İhracatı

Kaynak: TÜİK, 2014.

Türkiye'nin Irak'a olan ihracatı yıllar itibariyle artmaktadır. 2013 yılında 11,9 milyar dolar ihracat ile Irak, Türkiye'nin Almanya'dan sonra en fazla ihracat yaptığı ülke konumundadır. Diyarbakır'ın Irak'a olan ihracatı da buna paralel olarak yıllar itibariyle hızlı bir artış göstermiştir. 2009-2013 yıllarında yaklaşık % 19 yıllık ortalama artış hızı ile 2013 yılında 118,5 milyon dolara ulaşılmıştır. İhracattaki artış olumlu olmakla beraber ihracat miktarı; Diyarbakır'ın Irak'a olan yakın konumu, kültürel yakınlığı, kapasitesi ve potansiyeli göz önüne alındığında oldukça düşük kalmaktadır. Diyarbakır'ın Irak'a ihracat miktarı, Türkiye'nin Irak'a olan toplam ihracatının sadece % 1'ini oluşturmaktadır.

Diyarbakır'ın en fazla ihracat yaptığı 10 ürüne bakıldığında "*kum, kil ve taşocakçılığı*", "*öğütülmüş tarım ürünleri*" ve "*taş*"ın öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 4: En Fazla İhracat Yapılan 10 Ürün

Diyarbakır			Türkiye		
ISIC Adı	İhracat (Bin Dolar)	%	ISIC Adı	İhracat (Bin Dolar)	%
Kum, kil ve taşocakçılığı	73.619	31	Giyim eşyası (kürk hariç)	12.431.542	8
Öğütülmüş tahıl ürünleri	52.831	22	Motorlu kara taşıtları ve motorları	12.355.621	8
Taş	20.991	9	Demir-çelik ana sanayi	11.575.438	8
Demir cevheri	9.717	4	Rafine edilmiş petrol ürünleri	6.240.120	4
İzole edilmiş tel ve kablolar	9.185	4	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	5.967.265	4
Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlar	8.564	4	Motorlu kara taşıtlarının motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarları	5.419.587	4
Mobilya	7.193	3	Tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil	4.703.694	3
Plastik ürünleri	6.591	3	Plastik ürünleri	4.603.333	3
Elektrik motoru, jeneratör, transformatörler	4.965	2	Trikotaj (örme) ürünleri	4.467.311	3
Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve hırdavat malzemeleri	3.989	2	Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri	4.337.648	3
İlk 10 ürün toplamı	197.645	83	İlk 10 ürün toplamı	72.101.559	47
Genel Toplam	237.086	100	Genel Toplam	151.868.551	100

Kaynak: TÜİK, 2014.

TÜİK dış ticaret verileri iller bazında en fazla 4 basamaklı ISIC sınıflamasına göre verildiğinden dolayı ürünlerin detayı görülmektedir. Fakat bu ürün grupları kendi içinde değerlendirildiğinde, Çin'e yapılan "*blok mermer*" ihracatı ve Irak'a yapılan "*un*" ihracatının alt ürün olarak öne çıktığı düşünülmektedir.

Türkiye geneline bakıldığında ise 4 basamaklı ISIC sınıflamasına göre öne çıkan ilk 3 ürün sırasıyla "*giyim eşyası*", "*motorlu kara taşıtları ve motorları*" ve "*demir-çelik ana sanayi*"dir. Türkiye'de en fazla ihracat yapılan 10 ürün ile Diyarbakır'da en fazla ihracat yapılan 10 ürünün hiç çakışmaması ayrıca dikkat çekicidir.

Aşağıdaki tabloda Diyarbakır ihracatının ürün bazında Türkiye ihracatı içinde % 1'den fazla pay aldığı ürünler gösterilmiştir. Bu ürünler incelendiğinde daha çok hammaddeye dayalı ürünlerin ihracatının öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 5: Ülkeden Aldığı Paya Göre Öne Çıkan Ürünler

ISIC	ISIC adı	Diyarbakır İhracatı (dolar)	Türkiye İhracatı (dolar)	Diyarbakır'ın TR ihracatı içindeki payı (%)
1310	Demir cevheri	9.717.471	79.689.100	12,2
1410	Kum, kil ve taşocakçılığı	73.619.012	1.249.476.720	5,9
1531	Öğütülmüş tahıl ürünleri	52.831.343	1.248.975.836	4,2
2696	Taş	20.990.592	1.075.451.898	2,0
2412	Kimyasal gübre ve azotlu bileşikler	2.554.572	133.225.733	1,9
1520	Süt ürünleri	3.967.441	285.732.125	1,4
2695	Çimento ve alçı ile sertleştirilmiş maddeler	1.250.945	131.332.980	1,0

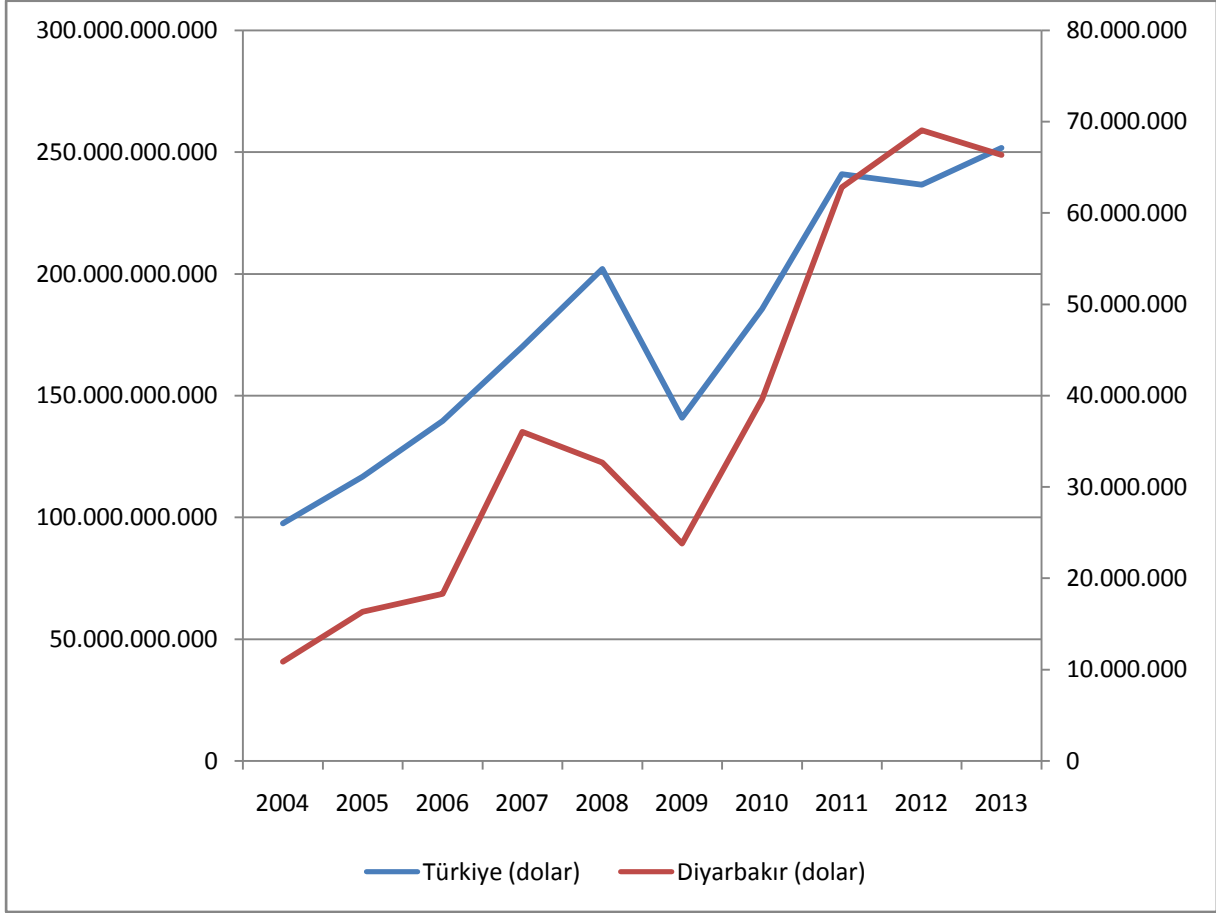
Kaynak: TÜİK, 2014.

İthalat

Türkiye 2013 yılı ithalatı önceki yıla göre yaklaşık % 6 artarak 251,6 milyar dolar olarak gerçekleşmişken, Diyarbakır'ın 2013 yılı ithalatı önceki yıla göre yaklaşık % 4 azalarak 66,4 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de yapılan ithalat miktarı ihracat miktarından fazla olup dış ticaret açığı oluşmaktadır. Diyarbakır'da ise tam tersi bir durum söz konusu olup dış ticaret dengesi pozitif yöndedir. Diyarbakır'ın dış ticaret fazlası yıllar itibariyle artmakta olup 2013 yılında önceki yıla göre % 32 oranında artmıştır.

Şekil 4: Yıllara Göre İthalat

Kaynak: TÜİK, 2014.

Kişi başına düşen ithalat rakamı 2013 yılında Türkiye'de 3.282 dolar iken Diyarbakır'da 41 dolar olarak gerçekleşmiştir. Diyarbakır ili, ithalat miktarında il sıralamasında 46'ncı sırada yer almaktadır.

Tablo 6: Seçilmiş İthalat Göstergeleri

	Diyarbakır	Türkiye
Kişi Başı İthalat (Dolar) (2013)	41	3.282
İthalat Sıralaması	46	-
İthalat Yapılan Ülke Sayısı	45	223
Türkiye İthalatı İçindeki Payı (%)	0,03	-

Kaynak: TÜİK, 2014.

Diyarbakır'ın en fazla ithalat yaptığı ülkelere bakıldığında, Türkiye genelinde olduğu gibi Çin, İtalya ve Rusya Federasyonu'nun önde olduğu görülmektedir.

Tablo 7: En fazla İthalat Yapılan Ülke Sıralaması

Diyarbakır				Türkiye			
Sıra	Ülke	İthalat (Bin Dolar)	%	Sıra	Ülke	İthalat (Bin Dolar)	%
1	Çin	13.934	21,0	1	Rusya Federasyonu	25.063.530	10,0
2	İtalya	11.397	17,2	2	Çin	24.686.554	9,8
3	Rusya Federasyonu	8.332	12,6	3	Almanya	24.184.950	9,6
4	ABD	7.606	11,5	4	İtalya	12.885.001	5,1
5	Güney Kore	2.932	4,4	5	ABD	12.596.183	5,0
6	İran	2.292	3,5	6	İran	10.383.154	4,1
7	Hindistan	2.118	3,2	7	İsviçre	9.647.276	3,8
8	Yunanistan	2.030	3,1	8	Fransa	8.079.740	3,2
9	Türkmenistan	1.756	2,6	9	İspanya	6.416.653	2,5
10	Almanya	1.665	2,5	10	Hindistan	6.367.869	2,5
	Diğer	12.305	18,5		Diğer	111.339.652	44,2
	Toplam	66.368	100,0		Toplam	251.650.560	100,0

Kaynak: TÜİK, 2014.

Diyarbakır ithalatındaki ürünlere bakıldığında % 13,9'luk pay ile "*tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler*" ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra % 9,1'lik pay ve % 9'luk pay ile sırasıyla "*rafine edilmiş petrol ürünleri*" ve "*maden, taşocağı ve inşaat makineleri*" gelmektedir. Türkiye'de ise "*demir-çelik dışındaki ana metal sanayi*" ve "*rafine edilmiş petrol ürünleri*" ithalat ürünleri arasında ilk iki sırada gelmektedir.

Tablo 8: En Fazla İthalat Yapılan 10 Ürün

Diyarbakır			Türkiye		
ISIC Adı	İthalat (Bin Dolar)	%	ISIC Adı	İhracat (Bin Dolar)	%
Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	9.194	13,9	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	22.975.149	9,1
Rafine edilmiş petrol ürünleri	6.007	9,1	Rafine edilmiş petrol ürünleri	18.794.993	7,5
Maden, taşocağı ve inşaat makineleri	5.958	9,0	Motorlu kara taşıtları ve motorları	13.567.312	5,4
Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler	4.751	7,2	Demir-çelik ana sanayi	12.193.304	4,8
Elektrik motoru, jeneratör, transformatörler	3.394	5,1	Sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler	11.639.088	4,6

Diyarbakır			Türkiye		
ISIC Adı	İthalat (Bin Dolar)	%	ISIC Adı	İhracat (Bin Dolar)	%
Motorlu kara taşıtlarının motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarları	3.299	5,0	Atık ve hurdalar	8.468.456	3,4
Takım tezgahları	3.155	4,8	Ana kimyasal maddeler (kimyasal gübre ve azotlu bileşikler hariç)	7.313.915	2,9
Demir-çelik ana sanayi	2.596	3,9	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	6.161.684	2,4
Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva	2.433	3,7	Motorlu kara taşıtlarının motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarları	5.645.968	2,2
Bavul, el çantası vb. saraciyeye	2.348	3,5	Radyo ve televizyon vericileri ile telefon, telgraf teçhizatı	5.210.913	2,1
İlk 10 ürün toplamı	43.134	65,0	İlk 10 ürün toplamı	111.970.782	44,5
Genel Toplam	66.368	100,0	Genel Toplam	251.650.560	100,0

Kaynak: TÜİK, 2014.